

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Härmälä, Marita

Title: Matkalla kohti kansalaisuutta : pohjoismaiset kielitestit järjestäjien näkökulmasta

Year: 2016

Version:

Please cite the original version:

Härmälä, M. (2016). Matkalla kohti kansalaisuutta : pohjoismaiset kielitestit järjestäjien näkökulmasta. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 13.12.2016 (Joulukuu). Retrieved from <http://www.kieliverkosto.fi/article/matkalla-kohti-kansalaisuutta-pohj...>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Matkalla kohti kansalaisuutta: pohjoismaiset kielitestit järjestäjien näkökulmasta

Marita Härmälä

Maahanmuuton, pakolaisuuden ja ihmisten vapaan liikkumisen myötä kielitestien rooli eräänlaisena portinvartijana yksilön demokraattisiin oikeuksiin ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen on viime vuosikymmeninä noussut jälleen keskustelun aiheeksi. Kehitys näkyy myös Pohjoismaissa, missä esimerkiksi Tanskassa kansalaisuuden ehdoksi on määritelty Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasoasteikon taso B2, Suomessa taitotaso B1 ja Norjassakin ollaan ottamassa käyttöön suullisen kielitaidon vähimmäisvaatimuksena taso A2. Ruotsissa, missä on pitkät perinteet maahanmuutosta, kielitaitovaatimusta ei ole yhdistetty kansalaisuuden saamiseen. Voidaankin kysyä, missä määrin osallistuminen yhteiskuntaan on perusteltua sitoa kansallisvaltioajatusta pönkittävään käsityksen yhdestä maasta ja yhdestä kielestä varsinkin, kun samaan aikaan yksilöiden monikielisyys ja monikulttuurisuus on toisaalla nostettu tavoittelemisen arvoiseksi ihanteeksi.

Tämän teemanumeron kirjoittajat ovat Pohjoismaisen ALTE-verkoston (Association of Language Testers in Europe) aktiivisia jäseniä Tanskasta, Norjasta, Ruotsista ja Suomesta. Verkoston vuosittaisissa tapaamisissa on tavoitteena jo yli kymmenen vuoden ajan ollut jakaa kokemuksia ja käytänteitä erilaisiin maahanmuuttajille tarkoitettuihin kielitesteihin liittyvistä ajankohtaisista asioista, kuten esimerkiksi tehtävien sisällöistä. Suomesta mukana on ollut Yleisten kielitutkintojen ruotsin kielen tutkinto (tasot 3 4 B1 B2). Verkoston tapaamiset ovat olleet tärkeä keskustelufoorumi eri maiden kielitestien kehittämislle sekä pohjoismaiselle yhteistyölle.

Ensimmäisen artikkelin kirjoittajat *Gitte Østergaard Nielsen* ja *Cecilie Løsecke Olsen* työskentelevät Tanskassa virastossa nimeltään Utlændinge- og Integrationsministeriet. Yksi tämän hetken suurimmista haasteista maahanmuuttajien kielikoulutuksessa on heidän mukaansa osallistujamäärän valtava kasvu. Vuonna 2015 osallistujia oli noin 11 000. Syynä kasvuun on työperäisen maahanmuuton lisääntyminen ja Syyriasta tulevien pakolaisten suuri määrä. Osallistujajoukon kirjavuudesta johtuen aiemman koulutustaustan huomioiminen on entistä tärkeämpää niin kielikoulutuksessa kuin päättökokeissakin. Kielikoulutus on Tanskassa jaettu kolmeen eri polkuun, eniten osallistujia on kurssilla Dansk 2, joka on tarkoitettu henkilöille, joilla on jonkin verran koulutustaustaa. Tanskan kielen opetus on maahanmuuttajille ilmaista 3–5 vuotta henkilön oleskelustatuksesta riippuen. Valtakunnallisia kielitutkintoja on neljä, korkein niistä on tarkoitettu yliopisto-opintoja suunnitteleville.

Kielitestien suorittaminen on Tanskassa selkeästi yhteydessä henkilön yhteiskunnallisiin oikeuksiin. Dansk 2 -testin hyväksytyt suorittaminen mahdollistaa pysyvän oleskeluluvan (B1 kirjoittaminen ja B1+ puhuminen), ja Dansk 3 kansalaisuuden saamisen (B2 kirjoittaminen ja puhuminen). Jos henkilöllä on kuitenkin jo työpaikka, hän voi saada kansalaisuuden suorittamalla Dansk 2:n, joskin hänen on sen lisäksi suoritettava Tanskan historiaa, kulttuuria ja yhteiskuntaa testaavia kokeita, joiden suorittaminen vaaditaan myös pysyvään oleskeluluvan saamiseen. Tämän hetken toinen haaste Tanskassa onkin, miten kielitesteistä saataisiin enemmän henkilön työllistymistä edesauttavia, myös ammatillista kielitaitoa mittaavia testejä.

Myös Norjassa on maahanmuuttajien kielikoulutus jaettu eri polkuihin henkilön koulustausta riippuen. *Cecilie Carlsen* ja *Eli Moe* Skills Norwaysta kertovat, että maahanmuuttajan on mahdollista saada norjan kielen opetusta jopa 3 000 tuntia ilmaiseksi. Pakolaisten, turvapaikanhakijoiden ja yhdistettyjen perheiden on osallistuttava kielikoulutukseen vähintään 550 tuntia, minkä lisäksi heiltä vaaditaan 50 tuntia yhteiskuntatietoa. Aikuisille maahanmuuttajille on kaksi eri testiä, joista toista, Test i norsk—høyere nivå (tasot B2 ja C1) hallinnoi Norsk språktest ja toista, Norskprøven (tasot A1, A2, B1, B2) Skills Norway. Norskprøven on digitalisoitu testi lukuun ottamatta suullista koetta, joka on kasvokkain käytävä paritilanne. Koska osaitaitoja mitataan eri testeillä, osallistuja voi itse valita haluamansa tason tarpeidensa ja osaamisensa mukaan. Tämä on tärkeää henkilöille, joilla on esimerkiksi heikko kirjoitustaito. Testejä järjestetään kahdesti vuodessa noin 300 testipisteessä ympäri maata ja suorittajia on vuosittain noin 20 000. Suullisten testien vastaanottajille ja suoritusten arvioijille on tarjolla verkkokoulutusta, johon sisältyy videomateriaalia ja

yksityiskohtaista opastusta suoritusten arviointiperiaatteista.

Myös Norjassa kielitaidon testaus on muuttumassa entistä voimakkaammin osaksi maan integraatiopolitiikkaa, sillä tammikuusta 2017 alkaen Norjan kansalaisuutta hakevien on suoritettava Norskprøven tasolla A2 ja lähitulevaisuudessa pysyvään oleskelulupaan ja perheiden yhdistämiseen tullaan vaatimaan suullinen kielitesti tasolla A1. Kirjoittajat kritisoivatkin artikkelissaan voimakkaasti nykypolitiikkaa, jossa kansalaisten demokraattiset oikeudet on kytketty tietoihin ja taitoihin, mikä omalta osaltaan vähentää ihmisten tasa-arvoa. Heidän mielestään ongelmana on myös, että työnantajat eivät välttämättä tunnusta virallisia kielitestejä, vaan testaavat työntekijänsä itse. Oma haasteensa ovat myös yliopistojen pääsykokeet, joiden laatu vaihtelee paikallisesti.

Vaikka naapurimaassamme Ruotsissa on pitkät perinteet ruotsin kielen opettamisesta maahanmuuttajille, niin kansallisia kielikokeita on järjestetty vasta vuodesta 1996 lähtien. Sfi, Svenska för Invandrare -kokeiden kehittämisestä vastaa Tukholman yliopiston kielididaktiikan laitos meidän Opetushallitusta vastaavan Skolverketin toimeksiannosta. Artikkelin kirjoittaja *Katrin Ahlgren* Tukholman yliopistosta kertoo, että maahanmuuttajille suunnattuun ruotsin kielen opetukseen osallistuu yli 180 000 opiskelijaa vuosittain. Osallistujajoukko on hyvin kirjavaa ja siksi sfi tarjoaa erilaisia polkuja (taitotasolta A1 tasolle B1), joista taitotasoltaan matalimmalle (A1-/A1) ei ole kansallisia kokeita. Kokeisiin osallistuminen kielikurssin lopussa on pakollista. Kokeessa ei ole erikseen kulttuuritietoutta mittaavaa osaa, vaan se on integroitu muihin osakokeisiin. Koska kokeet suoritetaan kouluissa, on opettajilta mahdollista kerätä suoraa palautetta tehtävien toimivuudesta.

Lähitulevaisuuden suurin haaste sfi:ssä liittyy koejärjestelmän uudelleenorganisointiin, mikä tulee koskemaan testien laadintaa, suorittamista ja arviointia. Todennäköistä on myös, että kokeet muuttuvat tietokoneella tehtäviksi. Kansallisten kokeiden digitalisointia kokeiltiin sfi:ssä jo jokin aika sitten, jolloin todettiin digitalisoinnin edellyttävän perusteellista suunnittelua, vievän paljon aikaa ja vaikuttavan kokeen koko sisältöön monin eri tavoin. Maahanmuuton viimeaikainen kasvu on tuonut mukanaan pulan sfi-opettajista. Myös maahanmuuttajien kielivalikoima on muuttunut kirjavammaksi, ja esimerkiksi arabiaa puhuvien määrä on lisääntynyt huomattavasti. Maahanmuuttajista on nykyisin miehiä enemmän kuin naisia, ja tulijoilla on entistä heikompi koulutustausta.

Meillä Suomessa on maahanmuuttajien kielitaitoa testattu kahden eri tutkinnon avulla.

Ipaki (ja sen digitaalinen versio Dipaki) kehitettiin 2000 -luvun alussa inkerinsuomalaisten paluumuuttajien suomen kielen taidon todentamiseksi. Testijärjestelmä syntyi presidentti Koiviston aloitteesta, ja vuosina 2003-2016 sen suoritti yhteensä 5 476 inkerinsuomalaista. *Minna Martikainen* kuvaa artikkelissaan väitöstutkimustaan, joka käsittelee muun muassa Ipakille asetettuja tavoitteita ja niiden perusteluja erilaisissa kirjallisissa lakiteksteissä ja dokumenteissa sekä opettajien haastatteluissa. Martikainen erottaa julkisuuden keskustelussa usean eri diskurssityypin jatkumon menneisyyteen suuntaavasta identiteettidiskurssista tulevaisuuteen suuntautuvaksi diskurssiksi, jonka teemoina nousevat esiin Suomeen muuttaminen ja suomen kielen taidon riittävyys.

Vuodesta 1994 lähtien on maassamme järjestetty myös toista kielitutkintoa: Yleisiä kielitutkintoja. Yleiset kielitutkinnot on kielitaidon näyttötutkinto, joka kehitettiin alun perin suomalaisten aikuisten työelämässä tarvitseman kielitaidon osoittamisen. Tutkinnon käyttötarkoitus on vuosien saatossa kuitenkin muuttunut merkittävästi; tällä hetkellä tutkintotodistuksen pääasiallinen käyttötarkoitus on Suomen kansalaisuuden hakeminen. Yleisiä kielitutkintoja käsittelevässä artikkelissa *Sari Ohranen, Reeta Neittaanmäki ja Sari Ahola* Jyväskylän yliopistosta kuvaavat ruotsin kielen keskitason tutkintoon (tasot 3-4) osallistuneiden henkilöiden taustoja ja tutkinnossa saamia tuloksia yhden vuoden ajalta. Ruotsin tutkinto on mielenkiintoinen esimerkki kielitutkinnosta, jonka osallistujajoukko on selkeästi kaksijakoinen, samoin todistuksen käyttötarkoitus. Osallistujajoukon kaksijakoisuus näkyy selkeästi myös tuloksissa (ks. myös Härmälä 2014). Kirjoittajat toteavatkin suurimmiksi haasteiksi osallistujajoukon heterogeenisuuden ja todistuksen erilaiset käyttötarkoitukset. Lisäksi osallistujien kielitaitoprofiileissa korostuvat ymmärtämistaitojen paremmuus suhteessa puhumis- ja kirjoittamistaitoihin.

Kirjoittaja on Jyväskylän yliopistosta, mutta työskentelee lukuvuoden 2016–2017 suomen kielen vierailevana professorina [professeur associé] Université Sorbonne Nouvelle–Paris 3:ssa.

Lähteet

Härmälä, M. 2014. Ruotsin kielen keskitason tutkintoon osallistujat vuosina 2009–2013: osallistujien tausta, kielitaito ja tutkinnon käyttö tarkoitukset. Julkaisussa: T. Leblay, T. Lammervo & M. Tarnanen (toim.) *Yleiset kielitutkinnot 20 vuotta*. Raportit ja selvitykset

2014:16.

Helsinki:

Opetushallitus,

80 89.

Saatavissa:

http://www.oph.fi/download/161916_yleiset_kielitutkinnot_20_vuotta.pdf